

UOT 37

TƏLİM PROSESİNİN İNSANŞÜNASLIQ ARXİTEKTONİKASI

Mələk Əlislam qızı Zamanova
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
zamanovamelek71@gmail.com

Açar sözlər: *təlim, sinergetizm, arxitektonika, özünütəkmilləşdirmə, özünüinkişaf*

Məqalədə təlimin mahiyyətinə müxtəlif yanaşmalar nəzərdən keçirilir. İnsanı şəxsiyyət kimi yetişdirməyin ən başlıca məsələ olduğunu qəbul etməklə məktəbin və pedaqoqun başlıca vəzifəsi onların fəaliyyətinin insanşünaslıq mahiyyəti vurğulanır. "Arxitektonika" anlayışı nəyinsə harmonik şəkildə qurulmasını bildirir. Pedaqoji arxitektonika tərkib hissəsi tədris prosesinin arxitektonikası olduğu pedaqoji sistemlərin harmonik şəkildə qurulması qeyd olunur.

ЧЕЛОВЕДЧЕСКАЯ АРХИТЕХТОНИКА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Мяляк Заманова

Ключевые слова: *обучение, синергетика, архитектоника, саморазвитие самосовершенствование*

Суть статьи заключается в рассмотрении различных подходов в процессе обучения. Признание важности совершенствования личности как личности является первостепенной задачей школы и педагога, важность человеческой деятельности в их работе. Понятие «архитектоника» означает, что оно построено гармонично. Упоминается гармоничное построение педагогических систем, где педагогический компонент архитектоники является архитектурой учебного процесса.

THE HUMAN ARCHITECTONIC OF THE TRAINING PROCESS

Melek Zamanova

Key words: *training, synergy, architectonics, self-development, self-improvement*

In the article the different approaches to the essence of training are looked through. Accepting that training the human as the personality is the most important issue, the essence of human studies of the school and pedagogue is mentioned as the main task of their activities. The concept of "architectonics" means being established of something in the harmonic form. It is noted that as the content part of the educational process is architectonic in the pedagogical architectonics, the pedagogical systems are formed harmonically.

Təlimin mahiyyəti məhz ondan ibarətdir ki, o öz başlıca təyinatına görə həyatın bir tərəfinə - biliklərin, bacarıqların və vərdişlərin mənimsənilməsinə bərabərləşdirilmir, insanın şəxsiyyət kimi formalaşmasını təmin etməyə xidmət edir. Tərbiyə kimi təlimin də bütünlükdə tam şəkildə, lakin təkcə spesifik sahədə - tədris fəaliyyəti sahəsində sosial rollar sistemini yerinə yetirməyə hazır və qadir olan harmonik inkişaf etmiş şəxsiyyətin formalaşması məqsədi vardır.

Tədris prosesini nə üçün dəyişmək lazımdır? Təlimin hazırki şəkildə qeyri – effektiv olması barədə bizim özümüzə hesabat verməyimiz zəruridir. Uşaqların böyük hissəsi pis oxuyurlar, səthi biliklərə malikdir, tədrisə maraqları itir, deqradasiya edirlər və "çətin şagirdlərə" çevrilirlər. Yaranmış böhrandan çıxış təkcə təlimin köhnə mexanzminin təkmilləşdirilməsinin didaktik və metodiki üsullarından deyil, həm də tədris prosesinin taktika və strategiyasının dəyişməsindən ibarətdir. Bu yolu sistemli sinergetik pedaqoji paradiqma göstərir, o obyektiv inkişaf qanunlarını – sistem sinergetizmi qanunlarını mənimsəyərək şəxsiyyətin və tədris prosesinin inkişafının şəxsiyyətin sinergetizmi ilə bağlı olan həqiqi hərəkətverici qüvvələrini kəşf etdi. Başa düşmək vaxtıdır ki, təlimdə ayrılıqda götürülmüş əl, göz, şüur, hisslər deyil, şəxsiyyət sistem kimi hərəkət edir. Bu sistem də hər hansı digər sistem kimi öz fəaliyyət ifadəsində sistemli sinergetik xarakterə malikdir. Bu kontekstdə sistemli sinergetik pedaqoji paradiqma homosentrik strategiyayı elan etdi, bu strategiyaya əsasən şəxsiyyət istənilən pedaqoji sistemin nüvəsi olmalı ali dəyərdir. İctimai inkişafın mərkəzi kimi insana, şəxsiyyətin sosial fəaliyyət qabiliyyətinin asılı olduğu obyektiv sosial rollar sistemini tam yerinə yetirməyə hazır və qadir olan harmonik şəxsiyyətin tərbiyəsinə yönəlməklə biz tədris prosesinin taktikasının da dəyişməsinin zəruri olduğu barədə nəticəyə gələ bilmərik. İnsanı şəxsiyyət kimi yetişdirməyin ən başlıca məsələ olduğunu qəbul etməklə biz labüd olaraq bu nəticəyə gəlirik ki, məktəbin və pedaqoqun başlıca vəzifəsi onların fəaliyyətinin insanşünaslıq mahiyyətidir. Bu ilk növbədə, tədris prosesinə aiddir, bu prosesə vaxtın böyük hissəsi ayrılır və şəxsiyyətin formalaşmasında potensial olaraq daha çox imkanlara malikdir.

Çoxdan sübut edilmişdir ki, uşaqlar bacarmadıqları üçün pis oxumur, ona görə pis oxuyurlar ki, oxumaq istəmərlər və belə istək bütünlüklə onların

şəxsiyyət kimi, bu prosesin özünütəkmilləşdirmə, özünüinkışaf vəzifələrini həll etməyə qadir olan subyektləri kimi formalaşma dərəcəsi ilə təyin edilir. Bütün bunlar o deməkdir ki, təlimin insanşünaslıq taktikasına keçidi məktəb böhranını tamamilə və təlim böhranı problemini isə qismən həll etməyə imkan verən yoldur. Lakin belə keçidi həyata keçirməyə imkan vermək üçün təlimi harmonik sistem kimi yaradaraq yeni şəkildə qurmaq lazımdır. Bu tələbi tədris prosesinin insanşünaslıq arxitektonikası daha çox ödəyir. “Arxitektonika” anlayışı nəyinsə harmonik şəkildə qurulmasını bildirir. Pedaqoji arxitektonika tərkib hissəsi tədris prosesinin arxitektonikası olduğu pedaqoji sistemlərin harmonik şəkildə qurulmasıdır. Biz obyektiv inkışaf qanunlarından bilirik ki, pedaqoji sistemlər istənilən digər sistemlər kimi onları təşkil edən elementlərin sinergetizmi sayəsində mövcuddur və inkışaf edir. Bu sinergetizmin və sistemin mövcudluğunun zəruri şərti onun harmoniyasıdır (onun elementlərinin tək vahid halında onların sistemli qarşılıqlı fəaliyyətində birləşməsi, uyğunluğu, qarşılıqlı tamamlaması, yanaşı olması, birləşməsi). Təlimi insanşünaslıq prosesi kimi qurmaq üçün onu harmoniya qanununa əsasən qurmaq, yəni arxitektonik sistem formalaşdırmaq lazımdır. Tədris prosesinin insanşünaslıq arxitektonikasına ən vacib tələbləri sadalayaq, bu zaman nəzərə almaq lazımdır ki, bir çox məsələlər artıq pedaqoqun və şagirdlərin fəaliyyət nəzəriyyəsində şərh edilmişdir. [2.,245-247]

Bu tələb, şübhəsiz ki, təlimin ən əsas məqsədinə aid edilir. Belə məqsəd (yuxarıda ifadə edilən) texnokrat, yalnız şagirdlərin biliklərinin, bacarıqlarının və vərdişlərinin formalaşmasına yönəlmiş deyil, sistemli rollu olmalıdır. Əgər təlimin məqsədini son dərəcə sadə dillə ifadə etsək, şəxsiyyəti spesifik tədris fəaliyyətində obyektiv sosial rollar sisteminin yerinə yetirilməsinə hazırlıqdır, onun törəmə və aralıq nəticəsi şagirdlərin davranış və fəaliyyətinin istiqamətlənmə əsasıdır. Məqsədin spesifik nəticəsi tədrisin istiqamətlənmə əsasının, yəni tədrisin subyektini kimi formalaşmasıdır, yekun nəticə isə biliklər, bacarıqlar və vərdişlər sisteminin mənimsənilməsidir. Belə ifadə edildiyi zaman təlimin məqsədi insanşünaslıqdır. O pedaqoqa strateji istiqamət verir ki, bu da onun fəaliyyətində başlıca vəzifədir, yəni şəxsiyyətin həyat fəaliyyətinin, onun hər zaman sistemli sinergetik olmağa çalışan vacib qüvvələrinin subyektini kimi formalaşmasıdır.

Belə yönəlmə məqsədin fəaliyyətin son (gözlənilən) nəticəsinin obyektiv başa düşülməsi ilə uyğunlaşır, çünki şübhə etmək olmaz ki, pedaqoji məqsəd şəxsiyyətin ayrı – ayrı keyfiyyətləri deyil, məhz fəaliyyət qabiliyyətli və harmonik şəxsiyyətdir. Yalnız belə şəxsiyyət bilik daşıyıcısı olmağa və onu təcrübədə tətbiq etməyə qadirdir. Tədris prosesinin belə yönləndirilməsi həddən artıq qeyri – adidir, çünki əsrlərlə iddia edilirdi ki, təlimin məqsədi şagirdlərdə biliklərin formalaşmasıdır, lakin bu stereotipi dəf etmək zəruridir, çünki o şəxsiyyətin inkışaf məntiqinə ziddir. Bu ziddiyyət ondan ibarət deyil ki, bu

biliklər birinci yerdədir (onlar bu yerdə olub və olacaq), ondan ibarətdir ki, hansı biliklər, hansı tərkibdə və birləşmədə, hansı digər komponentlərlə şəxsiyyəti inkişaf edən sistem kimi təmin edir.

Pedaqoq üçün əsas məqsəd ümumi yönlənmədir. Onun üçün daha yaxın və aydın olan məqsəd şagirdlərin konkret mövzunu öyrəndiyi, konkret elmi bilikləri mənimsədiyi konkret məşğələdir. Bu məqsəd necə olmalıdır? Əgər nəzərə alsaq ki, konkret məşğələ də insanşünaslıq prosesi olmalıdır və onun məqsədi əsas məqsədlə uyğunlaşmalıdır, o zaman onu necə ifadə etmək lazımdır?

Təlim prosesini mürəkkəbləşdirməmək üçün, lakin eyni zamanda da onun mahiyyətini təhrif edərək onu sadələşdirməmək üçün prinsip etibarilə, operativ məqsəd (və ya konkret məşğələnin məqsədi) də insanşünas olmalıdır, yəni şagirdlərin sosial rolları mənimsəməsinə yönlənməli, onlarda davranış və fəaliyyətin istiqamətlənmə əsasının formalaşmasını təmin etməlidir. Lakin təlimin operativ məqsədi öz təbiətinə görə binardır, yəni bir – birindən ayrılmayan iki hissədən – pedaqoqun fəaliyyətinin məqsədi və şagirdlərin fəaliyyətinin məqsədindən ibarətdir. Təlim və biliklərin mənimsənilmə prosesinin məhsuldar olması üçün bu məqsədlər harmonik olmalıdır, yəni bir – birinə uyğun olmalı, qarşılıqlı birləşməli, bir – birlərini qarşılıqlı tamamlamalıdır. Belə harmoniklik nəticəsində tədris prosesində, yəni onun tədris fəaliyyətində tərbiyəvi qarşılıqlı təsirin sinergetizmi və şəxsiyyətin sinergetizmi yaranır.

Tədris fəaliyyəti anlayışına dərkətmə və praktik fəaliyyət daxildir (məsələn, şagirdlərin əmək fəaliyyəti). Bir çoxları belə fikirləşməyə meyillidir ki, buna öz - özünə nail olunur. Lakin real gerçəklik isə bizə sübut edir ki, bu belə deyil. xüsusi hazırlıq işi – tədris fəaliyyətində şagirdlərdə dispoziyanın formalaşması, yəni biliklərin mənimsənilməsi, bacarıq və vərdislərə yiyələnməsi qabiliyyəti olmadan onlarda zəruri fəallıq yaranmır. Bu fəallığın yaranması üçün hər dəfə şagirdlərin vacib qüvvələrinin sinergetikləşdirilməsi baş verməlidir, maraqlar, tələbatlar, bəzi iradə vəhdət halında birləşir, qoyulmuş məqsədə çatmaq cəhdində təzahür edir.

Müəyyən inkişaf pilləsində (davranış və fəaliyyətin istiqamətlənmə əsasının formalaşması dərəcəsinə əsasən) şagirdlər özləri özlərində zəruri sinergetik vəziyyət formalaşdırırlar, lakin burada pedaqoqun köməyi həmişə zəruridir. Bütün bunlar sübut edir ki, pedaqoq qarşısında (tədris vəzifələrinin təmin edilməsindən başqa) həmişə insanşünaslıq vəzifələri durur, onları həll etmədən tədris prosesi tam həyata keçirilə bilməz. Əlbəttə ki, söhbət təkcə şagirdlərin tədris fəaliyyətinə daxil edilməsi zəruri olan müvəqqəti vəziyyətləri haqqında getmir, həm də daha geniş vəzifə barədə - şəxsiyyətin davranış və fəaliyyətinin istiqamətlənmə əsasının formalaşmasından gedir. Beləliklə, şagirdlər üçün istənilən məşğələnin məqsədi biliklər sisteminin mənimsənilməsi, praktik bacarıqlara və vərdislərə yiyələnməkdir. Pedaqoq üçün bu

məqsəd binardır, çünki ona şəxsiyyətin davranış və fəaliyyətinin istiqamətlənmə əsasının formalaşması və şagirdlərin tədris – idrak və praktik fəaliyyətinin tənzimlənməsi daxildir. Bu halda istiqamətlənmə əsası anlayışına operativ istiqamətlənmə (şəxsiyyətin fəaliyyətə psixoloji hazırlığının situativ vəzifələri) və sosial rolların, o cümlədən, tədrisin subyektı kimi belə rolun yerinə yetirilməsi üçün zəruri olan dəyərlər, biliklər və bacarıqlar sistemi ilə bağlı olan perspektivli istiqamətlənmə daxil edilir. Yalnız bu məqsədlərin eyni zamanda həll edilməsi zamanı pedaqoqun özü tərəfindən onun fəaliyyətinin məqsədi və şagirdlərin fəaliyyətinin məqsədi harmonikləşdirilə bilər.

Pedaqoji fəaliyyət nəzəriyyəsiyindən bilirik ki, pedaqoji fəaliyyətöz təbiətinə görə sistemli funksionaldır, çünki sistemli funksional qanunauyğunluğa tabe olur. Pedaqoji fəaliyyət öz sistemli funksional quruluşunda və ölçülməsində harmonikdir (elementləri qarşılıqlı şəkildə birləşən, tamamlanan harmonik sistem kimi qurulur) və öz xarakterinə görə ənənəvi didaktikada olduğu kimi texnokrat deyil, insanşünasdır. Pedaqoji fəaliyyətin sistemli funksional nəzəriyyəsiyində bu məsələlərin ətraflı şəkildə nəzərdən keçirildiyi üçün bu halda biz bu nəzəriyyənin bütün başlanğıc müddəaları təlimdə də etibarlı olduğu ilə məhdudlaşırıq.

Pedaqoqun təlimdə ən üstün məqsədinin biliklərin və bacarıqların formalaşması, yəni bu prosesin ayrı funksiya ilə (formalaşdırıcı) məhdudlaşdırılması faktı da bununla izah edilirdi və ya bu zaman qeyd edilirdi ki, digər vacib funksiyalar da həyata keçirilir. Lakin onların sistemi və harmonik birləşməsi təyin edilmirdi və bu müəllimin təlimdə insanşünaslıq vəzifələrini həll etmək imkanlarında birbaşa özünü göstərirdi.

Tədrisin sistemli funksional qurulması zamanı vəziyyət prinsipial olaraq dəyişəcək, çünki pedaqoq insanşünaslıq komponentləri sistemində öz fəaliyyətinin obyektiv strukturunu görərək və başa düşərək öz həqiqi istiqamətlər sistemini və qoyulmuş məqsədlərə nail olmaq şərtlərini yeni tərzdə başa düşür. Pedaqoji fəaliyyətin sistemli funksional istiqamətlənmə əsası onun həqiqi mənasında eyni zamanda müəllimin və şagirdlərin qarşılıqlı fəaliyyətinin ən mürəkkəb dinamikasını və onun şərtlərini əks etdirən insanşünaslıq fəaliyyətidir. Bu mənada tədrisin sistemli funksional qurulmasına keçid tədris prosesinin insanşünaslıq arxitekonikasının əsas tələblərindən biridir.

Biz özünü-təbiiyə fəaliyyəti nəzəriyyəsiyindən bilirik ki, şagirdlərin tədris – tərbiyə prosesində bütün fəaliyyət növləri sistemli – funksional təbiətə və struktura malikdir, çünki sistemli – funksional qanunauyğunluqlara tabe olur [3. S. 87-93]. Bütün bunlar o deməkdir ki, şagirdlərin tədrisi də sistemli funksional proses kimi həyata keçirilməlidir: şagirdlər istənilən məsələni (dərkətmə, praktik) həll edərkən obyektiv funksiyalar sistemini həyata keçirməlidir, bu funksiyalar prosedur kimi yalnız elmi biliklərin izahı və ya interpretasiyası çərçivəsində tədris vəzifəsinin üsullarına və qaydalarına yiyələnməyə bərabər

edilmir. Bu funksiyalar fəaliyyətin bütünlükdə genişləndirilməsini və fəaliyyətin istiqamətlənmə əsasına yiyələnməsini nəzərdə tutur. Bu halda tədris şagird üçün insanşünaslıq prosesinə çevrilir, bu prosesdə şəxsiyyətin bütün vacib qüvvələri iştirak edir və bu prosesin tam dəyərli subyektinə çevrilir.

Son zamanlar didaktikada təlimin texnokrat sistemini sındırmaq üçün çox işlər görülmüşdür. Belə ki, xüsusən, Y. K. Babanskinin söyləri sayəsində şagirdlərin tədris prosesinin qurulmasına çox funksiyalı yanaşmadan faktiki olaraq imtina baş verdi. N. V. Kuzminanın psixoloji tədqiqatlarının məlumatlarını istifadə edərək o ilk dəfə tədrisin polifunksional sistemini nəzəriyyə və təcrübəyə tətbiq etməyə başladı [1.s-11, 12]. Şagirdlərin fəaliyyəti sırf tədris məsələlərinin həll edilmə qaydalarına və üsullarına yiyələnməyə nisbətən daha geniş izah edilməyə başladı. Onun strukturuna fəaliyyətin vəzifələrinin qurulması təcrübəsinə yiyələnmək, özünə nəzarət, özünü qiymətləndirmə kimi komponentlər tətbiq edildi və bununla da şagirdlərin tədris fəaliyyəti sisteminin formalaşmasına istiqamət yaranmağa başladı. Lakin sonrakı təcrübədə köhnə texnokrat mövqelər və çoxfunksiyalı yanaşma yenidən bərpa edildi, lakin yeni “qablaşdırmada” və şəxsiyyətin inkişafının idarə edilmə konsepsiyası şəklində. Bununla belə, didaktikada yeni istiqamətlər dönməzdir.

Tez və ya gec təlimin insanşünaslıq taktikası hər yerdə qəbul ediləcək. Bunu hazırda xarici pedaqogikada toplanmış nailiyyətlər də sübut edir. Belə ki, xüsusən, Almaniyada “kommunikativ didaktika” adlanan didaktika, ABŞ-da təlim və tədrisin sosial – psixoloji konsepsiyası, Yaponiyada təlimin humanist əsasları ideyası, bir sıra ölkələrdə (o cümlədən, Rusiyada da) təlimdə şəxsiyyət istiqamətləri ideyası çox geniş inkişaf etmişdir. Baxmayaraq ki, ayrılıqda götürülmüş bütün bu ideyalar təlimi ayrı – ayrı mövqelərdən innovasiya etmək cəhdini əks etdirir, lakin ümumi tendensiya tədris fəaliyyətinə sistem kimi yiyələnməkdir. Bu kontekstdə didaktikanın və təlimin təcrübəsinin, ilk növbədə, sistemli funksional yanaşma əsasında sistemli sinergetik pedaqoji paradigmanın təşəbbüs göstərdiyi tədris prosesinin innovasiya edilməsi aydın olur. Biz ənənəvi və yeni yanaşma imkanlarını müqayisə etdikdə onun zəruriliyi xüsusilə nəzərə çarpır. Şagirdlərin idrakı onun qurulmasının mövcud sistemində bu qədər qeyri – effektiv olması xüsusi sübutlar olmadan da görünür. O tədris prosedurlarına bərabərləşdirilir, şəxsiyyətin vacib qüvvələri iştirak etmir, fəaliyyətin inkişaf etmiş istiqamətlənmə əsası ilə təmin edilməmişdir və şəxsiyyətin birbaşa idarə edilməsinə əsaslanır. Şagird öz fəaliyyəti sisteminə, onun istiqamətlənmə əsasına yiyələndikdə özütənzimlənən, özünü idarə edilən sistemə çevrilir.

Mübaligəsiz qəbul etmək olar ki, belə harmonikləşdirmə tədris prosesinin insanşünaslıq arxitektonikasında mərkəzi halqadır, çünki təlim iki növ fəaliyyətdən ibarətdir, tədrisdən, yəni şagirdləri öyrədən və tərbiyə edən pedaqoqun fəaliyyəti və öyrənməkdən, yəni pedaqoqun köməyi ilə özünü öyrənmə,

özünü təkmilləşdirən şagirdlərin fəaliyyəti. Lakin bu fəaliyyətlərin vahid və fəaliyyət qabiliyyətli sistem yaratması üçün onlar (harmoniya qanununa görə) harmonik münasibətdə olmalıdır, yəni qarşılıqlı birləşməli, qarşılıqlı uyğun olmalı və bir – birlərinə məhsuldar şəkildə qarşılıqlı kömək etməli, bir – birlərini qarşılıqlı tamamlamalı və təmin etməlidir. Harmoniya prinsipi bu prosesin sistemlik dərəcəsini də, onun sinergetizm dərəcəsini də, onun effektivlik dərəcəsini də təyin edir. Lakin təlim prosesi harmonik olmaqla eyni zamanda təbii insanşünaslıq prosesinə çevrilir. Bu nəticənin dərinliyini başa düşmək üçün şəxsiyyətin formalaşma prosesinin cəmiyyətin və ya konkret cəmiyyətin sosial – pedaqoji infrastrukturundan, yəni bu prosesin yerinə yetirildiyi şərtlərin sistemindən asılılığı haqqında ən vacib müddəanı yada salmaq zəruridir [2.S.94-104]. Tədris – tərbiyə prosesinin infrastrukturunu təkcə bizim sosial – pedaqoji adlandırdığımız və demək olar ki, görünməz şəkildə (infrastruktur olaraq) şəxsiyyətin formalaşmasına və onun davranışına təsir edən ictimai şərtlər deyil. Bu həm də infrastruktur xarakterə malik olan tədris – tərbiyə prosesinin özünün konkret şərtləridir. Onlar sanki bu prosesin mahiyyətinin özündə gizlənmişdir, latentdir. Pedaqoq hər hansı dəyəri, münasibətlər sistemini, davranış və fəaliyyət prinsiplərini, bu fəaliyyətin normalarını xüsusi olaraq izah etməyə bilər, lakin həyat tərzini vasitəsilə bu dəyərlər, normalar, prinsiplər təbii şəkildə tərbiyə edilənlər tərəfindən hopdurulur. Belə gözəgörünməz tərbiyəvi təsirlər daha effektiv olur. Bu da tədris prosesinin şəxsiyyətin yaradıcı sinergetizmini yaradan daxili harmoniyasıdır. Bu harmoniyaya çatmaq təbii insanşünaslıq prosesinə keçiddir, bu zaman tədris prosesi süni qaydalara və reqlamentlərə deyil, təbii münasibətlərə, qanunauyğun əsaslara əsaslanır. Pedaqoqun hərəkətlərində belə təbiilik insanın həyat fəaliyyətinin harmoniyasının canlı təzahürüdür. O həmişə bütün yaşda olan şagirdlər tərəfindən yüksək qiymətləndirilir və onlar üçün etalon, nümunə kimi xidmət edir. Əlbəttə ki, bu pedaqoji sənətkarlığın zirvəsidir, pedaqoji işdə “aktyor” deyil, əsil tərbiyəçi olan hər bir müəllim bu zirvəyə çatmağa can atır. Bu harmoniyaya yol pedaqoq və şagirdlərin fəaliyyətinin təbii harmoniyasından keçir. Ona nail olmaq imkanını tədris – tərbiyə prosesində pedaqoqun və şagirdlərin fəaliyyətinin sistemli funksional nəzəriyyəsi açır, bu nəzəriyyə yeni pedaqoji paradigmanın və yeni didaktikanın nüvəsidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Komenski Y.A. Böyük didaktika. (Elmi redaktor, nəşrə hazırlayanı və “Ön sözün” müəllifi prof. F.A.Rüstəmov) Bakı, “Elm və Təhsil”, 2012, 388 s.
2. Таланчук Н.М. Архитектура образовательного процесса. Т.2, Казань, 1990, 111с.
3. Таланчук Н.М. Архитектура образовательного процесса. Т.1, Казань, 1990, 97 с.